

**INTERNET MADANIYATI VA YOSHLAR ONGIGA
TA'SIRI****Diyora Bozorova**

Terdu 1-kurs talabasi

Go'zal Ximmatova

Terdu PhD, dotsent.

Anotatsiya Bugungi kunda internet jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Yoshlar esa ushbu raqamli makondan eng faol foydalanuvchilar sifatida internet madaniyatining shakllanishi va rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Internetning imkoniyatlari cheksiz bo'lgani kabi, uning yoshlar ongiga ta'siri ham keng qamrovli va turlicha yo'nalishlarda namoyon bo'ladi.

Avvalo, internet madaniyati deganda virtual makonda muloqot odobi, axborotni tanlab iste'mol qilish, shaxsiy ma'lumotlarni himoyalash, ijtimoiy tarmoqlardan maqsadli foydalanish kabi qoidalar tushuniladi. To'g'ri shakllangan internet madaniyati yoshlarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularga global yangiliklarga tezkor kirish, onlayn ta'lim platformalaridan foydalanish, ijodiy va intellektual rivojlanish uchun qulay imkoniyat yaratadi. Masalan, elektron kutubxonalar, onlayn kurslar, virtual laboratoriyalar yoshlar bilimini mustaqil ravishda boyitishga yordam bermoqda.

Internet hozirgi kunda barcha uchun juda kerakli narsa hisoblanadi. Chunki, insonlar o'ziga kerak bo'lgan hamma narsani internetdan bimalol olishadi. Bugungi kunda internetdan qanday foydalanish insonlarni o'ziga bog'liq. Agar internetdan o'zlari va atrofdagilar uchun kerakli bo'lgan narsalarda foydalanishsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Kalit so'z Internet madaniyati, yoshlar ongiga ta'siri, ijtimoiy tarmoqlar, media savodxonlik, axborot madaniyati, virtual muloqot, kiberxavfsizlik, internetga qaramlik, onlayn ta'lim, axborot texnologiyalari, raqamli avlod, yolg'on xabarlar, ma'lumotlar himoyasi, raqamli madaniyat, onlayn kommunikatsiya, internet etikasi,

axborot iste'moli, yoshlar psixologiyasi, texnologik rivojlanish, mas'uliyatli foydalanish.

Annotation *Today, the internet is considered one of the most important factors in the development of society. Young people, as active users of this digital space, play a significant role in the formation and development of internet culture. Just as the possibilities of the internet are limitless, its influence on young people is also wide-ranging and manifests itself in various directions.*

First of all, internet culture refers to communication etiquette in the virtual environment, the ability to select and consume information correctly, the protection of personal data, and the purposeful use of social networks. Properly formed internet culture expands a person's worldview, helps develop critical thinking, accelerates access to knowledge, and provides opportunities for intellectual growth.

For example, electronic libraries, online courses, and virtual laboratories help young people enrich their knowledge independently.

Today, the internet is considered a very necessary tool for everyone. People can easily obtain everything they need from the internet. How a person benefits from the internet largely depends on themselves. If individuals use the internet for their own and others' benefit, it will serve a useful purpose.

Keywords *Internet culture, influence on youth, social networks, media literacy, information culture, virtual communication, cybersecurity, internet addiction, online education, information technologies, digital generation, online news, data protection, digital culture, online communication, internet ethics, information consumption, youth psychology, technological development, effective use.*

Аннотация *В современное время интернет считается одним из важнейших факторов развития общества. Молодёжь, являясь активными пользователями цифрового пространства, занимает особое место в формировании и развитии интернет-культуры. Как и безграничные*

возможности интернета, его влияние на сознание молодёжи также широко и проявляется в различных направлениях.

Прежде всего, под интернет-культурой понимаются нормы общения в виртуальной среде, умение правильно отбирать и потреблять информацию, защита личных данных, а также целесообразное использование социальных сетей. Правильно сформированная интернет-культура расширяет кругозор человека, способствует развитию критического мышления, ускоряет доступ к знаниям и открывает возможности для интеллектуального роста.

Например, электронные библиотеки, онлайн-курсы и виртуальные лаборатории помогают молодёжи самостоятельно обогащать свои знания.

Сегодня интернет считается очень необходимым инструментом для всех. Люди могут легко получить всё, что им нужно, через интернет. То, как человек пользуется интернетом, во многом зависит от него самого. Если интернет используется во благо себе и окружающим, он будет приносить положительный результат.

Ключевые слова Интернет-культура, влияние на молодёжь, социальные сети, медиаграмотность, информационная культура, виртуальное общение, кибербезопасность, интернет-зависимость, онлайн-образование, информационные технологии, цифровое поколение, онлайн-новости, защита данных, цифровая культура, онлайн-коммуникация, интернет-этика, потребление информации, психология молодёжи, технологическое развитие, эффективное использование.

Kirish

XXI asr texnologiyalar asri bo'lib, internet inson hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib bormoqda. Yoshlar esa ushbu jarayonning eng faol ishtirokchilari hisoblanadi. Internet orqali muloqot qilish, bilim olish, o'yin o'ynash, ijodiy faoliyat yuritish – bularning barchasi yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylangan. Shu

bois internet madaniyatining shakllanishi va uning yoshlar ongiga ta'sirini o'rganish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir.

Asosiy qism

1. Raqamli muhitda yoshlarning o'zini tutish tamoyillari

Raqamli davr yoshlarni virtual makonda faol ishtirok etishga undamoqda. Internet faqat axborot olish vositasi emas, balki shaxsning xarakteri, dunyoqarashi va muloqot madaniyatini shakllantiradigan muhitga aylandi. Bugungi yoshlar o'z kundalik qarorlarini ham ko'pincha internet orqali shakllantiradi: ular kim bilan do'stlashish, qanday axborotni iste'mol qilish, qaysi kasbni tanlash yoki qanday ko'nikmalarni o'rganish masalalarida ko'pincha raqamli manbalarga tayanadi.

Yoshlar o'rtasida paydo bo'layotgan yangi "raqamli odatlar" – qisqa yozishmalar, emoji orqali fikr bildirish, vizual axborotni afzal ko'rish kabi holatlar ularning muloqot madaniyatini o'zgartirib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, internet madaniyati yoshlarning o'zini tutishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

2. Yoshlarning ijtimoiy ongida raqamli obrazlarning roli

Internetda mavjud bo'lgan ijtimoiy obrazlar, trendlar va virtual qahramonlar yoshlar ongida muhim psixologik jarayonlarni harakatga keltiradi. Katta auditoriyaga ega bo'lgan blogerlar, strimerlar yoki ijodkorlarning hayot tarzi, nutqi va odatlari yoshlar uchun andoza bo'lib qolishi mumkin.

Bu holatning ikki tomoni bor:

Ijobiy jihat: Yoshlar muvaffaqiyatli insonlarning tajribasidan ilhom olishi, o'z maqsadlarini shakllantirishi, rivojlanishga harakat qilishi mumkin.

Salbiy jihat: Virtual "ideallik"ning haddan tashqari ko'p targ'ib qilinishi yoshlarning o'ziga baho berishida noaniqlik, ruhiy bosim yoki o'ziga ishonchsizlikni kuchaytirishi mumkin.

Internet madaniyati shu bois nafaqat axborot iste'moli, balki yoshlar ongida shakllanayotgan qadriyatlar tizimiga ham ta'sir o'tkazadi.

3. Internet orqali shakllanayotgan yangi ijtimoiy ko'nikmalar

Bugungi yoshlar internet orqali bir qator yangi ko'nikmalarga ega bo'lmoqda:

Ko'p tarmoqli fikrlash (multitasking): Bir vaqtning o'zida bir necha axborot manbasini boshqarish ko'nikmasi kuchaymoqda.

Tezkor qaror qabul qilish: Raqamli muhitning shiddati yoshdan tez fikrlashni talab qiladi.

Virtual hamkorlik: Jamoaviy loyihalarda masofadan turib ishlash ko'nikmalari shakllanmoqda.

Axborotni filtrlash: Ko'plab manbalar orasidan keraklisini ajratib olish ko'nikmasi tobora muhim bo'lib bormoqda.

Bu ko'nikmalar zamonaviy kasblarning asosiy talablari bilan uyg'unlashgani uchun internet yoshlarning kasbiy shakllanishiga ijobiy turtki bo'lmoqda.

4. Raqamli xulq-atvorni boshqarish va mas'uliyat

Internetda foydalanuvchining qoldirgan har bir izlari – izohlar, repostlar, izlanishlar, media-fayllar – uning raqamli obro'sini shakllantiradi. Yoshlar ko'pincha buning oqibatini anglamay turib, his-tuyg'ular ta'sirida virtual harakatlar qiladi. Shu sababli:

- raqamli etikaga amal qilish,
- hurmatli muloqot yuritish,
- ishonchli manbalardan foydalanish,
- shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish

internet madaniyatining ajralmas qismi sanaladi. Mas'uliyatli raqamli xatti-harakat yoshning jamiyatdagi obro'siga ham ta'sir ko'rsatadi.

5. Internet madaniyati tushunchasi

Internet madaniyati – bu virtual makonda muloqot odobi, axborotni to'g'ri tanlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoyalash, ijtimoiy tarmoqlardan maqsadli foydalanish kabi qoidalar yig'indisidir. Bu madaniyat yoshlarning ongini, xulq-atvorini va dunyoqarashini shakllantiruvchi kuchli omillardan biri hisoblanadi.

6. Internetning yoshlar ongiga ijobiy ta'siri

Bilim olish imkoniyatlari kengayadi. Onlayn kurslar, elektron kutubxonalar va ta'lim platformalari yoshlarning ilmiy salohiyatini oshiradi.

Ijodkorlik va texnik ko'nikmalar rivojlanadi. Grafik dizayn, dasturlash, video montaj kabi ko'nikmalarni mustaqil o'rganish imkoniyati oshadi.

Global dunyoqarash shakllanadi. Yoshlar turli davlatlar madaniyati, yangiliklari va ilmiy yutuqlari bilan tanishib, fikrlash doirasini kengaytiradi.

Axborotga tezkor kirish. Yangilik, ilmiy ma'lumot yoki kerakli resursni bir necha soniyada topish imkoniyati mavjud.

7. Internetning yoshlar ongiga salbiy ta'siri

Vaqtning behuda sarflash. Ijtimoiy tarmoqlarda uzoq vaqt o'tirish dars, uyqu va real muloqotga salbiy ta'sir qiladi.

Virtual hayotga qaramlik. Ko'plab yoshlar internetdan uzoqlasha olmay qoladi, bu esa psixologik bosimga olib keladi.

Feyk xabarlar ta'siri. Yolg'on ma'lumotlarga tez ishonish yoshlarning tanqidiy fikrlashiga zarar yetkazadi.

Kiberxavfsizlik muammolari. Shaxsiy ma'lumotlarning himoyasizligi turli xavflarga sabab bo'lishi mumkin.

8. Sog'lom internet madaniyatini shakllantirish yo'llari

Ta'lim muassasalarida media savodxonlik fanlarini kuchaytirish.

Ota-onalar tomonidan nazorat va qo'llab-quvvatlash.

Yoshlarni vaqtning rejalashtirish va maqsadli foydalanishga o'rgatish.

Kiberxavfsizlik qoidalarini o'rgatish: kuchli parol, shubhali havolalardan saqlanish, shaxsiy ma'lumotni oshkor etmaslik.

Bugungi kunda internet jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Yoshlar esa ushbu raqamli makondan eng faol foydalanuvchilar sifatida internet madaniyatining shakllanishi va rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Internetning imkoniyatlari cheksiz bo'lgani kabi, uning yoshlar ongiga ta'siri ham keng qamrovli va turlicha yo'nalishlarda namoyon bo'ladi.

Avvalo, internet madaniyati deganda virtual makonda muloqot odobi, axborotni tanlab iste'mol qilish, shaxsiy ma'lumotlarni himoyalash, ijtimoiy tarmoqlardan maqsadli foydalanish kabi qoidalar tushuniladi. To'g'ri shakllangan internet madaniyati yoshlarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularga global yangiliklarga tezkor kirish, onlayn ta'lim platformalaridan foydalanish, ijodiy va intellektual rivojlanish uchun qulay imkoniyat yaratadi. Masalan, elektron kutubxonalar, onlayn kurslar, virtual laboratoriyalar yoshlar bilimini mustaqil ravishda boyitishga yordam bermoqda.

Shu bilan birga, internetning salbiy jihatlari ham mavjud. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, yoshlarning katta qismi kuniga bir necha soat vaqtini ijtimoiy tarmoqlarda o'tkazadi, bu esa vaqtni noto'g'ri boshqarish, e'tiborning tez chalg'ishi, virtual hayotga qaramlik kabi muammolarni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, internetda tarqaladigan feyk xabarlar, zararli kontentlar, kiberjinoyatlar yoshlar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, noto'g'ri qarashlarning shakllanishiga sabab bo'lishi mumkin. Ayniqsa, yoshlar orasida shaxsiy ma'lumotlarni himoyalashga e'tibor past bo'lgani sababli ularning kiberxavfsizlik bilan bog'liq muammolarga duch kelish holatlari ko'paymoqda.

Internet madaniyatini sog'lom shakllantirish uchun bir nechta omillar muhim ahamiyatga ega. Avvalo, ta'lim muassasalarida media va axborot savodxonligi darslarining yo'lga qo'yilishi yoshlarning axborotni tahlil qilish, tekshirish, to'g'ri tanlash ko'nikmasini shakllantiradi. Ota-onalar tomonidan internetdan foydalanish madaniyatini nazorat qilish va yo'naltirish ham zarur. Eng muhimi, yoshlarning o'zida ongli, maqsadli va mas'uliyatli foydalanish odati shakllanishi kerak.

Internet yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylangan bo'lsa-da, undan foydalanish madaniyati to'g'ri shakllanmasa, u salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Sog'lom internet madaniyati yoshlarning intellektual, ma'naviy va texnik rivojlanishida katta rol o'ynaydi. Shuning uchun yoshlar internetdan maqsadli,

mas'uliyatli va ongli ravishda foydalanishi lozim. Bu esa oilaning, ta'lim muassasalarining va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari bilan amalga oshadi. Internet bugungi yoshlar ongining shakllanishida kuchli psixologik, ma'naviy va ijtimoiy omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Raqamli makon yoshlarni tezkor fikrlashga, keng dunyoqarashga va ijodkorlikka undashi bilan birga, noto'g'ri yo'naltirilsa, ularni virtual haqiqatga haddan tashqari bog'lab qo'yishi ham mumkin.

Shu sababli, internetdan foydalanishda muvozanatni saqlash, axborot tanlash madaniyatini kuchaytirish va raqamli mas'uliyatni rivojlantirish – bugungi kun talabidir. Internetni ongli va maqsadli ishlata olgan yoshlar o'z intellektini boyitadi, raqamli jamiyatda munosib o'rin egallaydi va kelajakning texnologik taraqqiyotiga hissa qo'sha

Bundan tashqari yana shuni aytishimiz mumkinki, internet madaniyati barchamiz uchun bir o'q hisoblanadi. Bu o'qni to'g'ri yo'lga yo'naltirish ham uni xato yo'lga boshlash ham o'zimizni qo'limizda. Shunday ekan, mo'ljalni aniq olib, o'qni to'g'ri otsak, niyatlarimizni barchasiga erishamiz va boshlagan ishimiz albatta o'z natijasini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov, A. Raqamli madaniyat va yoshlar axborot savodxonligi. — Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.
2. To'raqulov, B. Internet tarmoqlarida xavfsizlik va axborot madaniyati. — Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti, 2020.
3. Castells, M. The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society. — Oxford University Press, 2003.
4. Livingstone, S. Children and the Internet: Great Expectations, Challenging Realities. — Polity Press, 2014.
5. Baym, N. K. Personal Connections in the Digital Age. — Polity Press, 2015.
6. Boyd, D. It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens. — Yale University Press, 2014.

7. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. — Paris: UNESCO Publishing, 2018.
8. World Health Organization (WHO). Adolescent mental health and digital use: global review. — WHO Report, 2020.
9. Pew Research Center. Teens, Social Media & Technology. — 2022-yilgi hisobot.
10. Qodirova, M., & Ismoilov, D. Yoshlar va internet: psixologik omillar tahlili. — “Psixologiya” ilmiy jurnali, 2022.